

TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN LAITOS

Vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö ja perhenavigaattori –työkalu

KT, erikoistutkija Liisa Heinämäki

Perhepäivähoitaja vanhempia kohtaamassa

- Luottamuksen rakentuminen on keskeinen elementti
- Perhepäivähoitajalla perinteisesti hyvät mahdollisuudet tähän:
  - pieni ryhmä, lasten hyvä tuntemus
  - vanhempien tapaaminen aamuin illoin
  - kodinomainen ympäristö tuo vanhemmat tasaveroisesti mukaan
  - yksin työskentelevä hoitaja ei ole kasvoton 'me' vaan aidosti 'minä'
- Ryhmiksissä toimintatavat mietittävä niin, että vahvuudet voidaan säilyttää

Ammattilaisuus suhteessa vanhempiin

- Ammatillinen kasvattaja
  - Näkee vanhemmat oman lapsensa asiantuntijoina ja kasvatuksen voimavarana
  - Luottaa vanhempien haluun ja kykyyn oppia ja muuttua
  - Tunnistaa ammatillisuuden ja kodinomaisuuden yhteensovittamisen
- Vanhempien kohtaaminen osana kasvatustyötä
  - Ammatilainen on sitoutunut toimimaan erilaisten lasten ja perheiden parissa
  - Toiminnan puitteet ovat järjestelmän huoli, ei vanhempien
- Vanhempien kohtaaminen suunnitellaan ja järjestetään
  - Vanhempien keskinäinenkin tapaaminen tarpeellista
  - Luontevia tilaisuuksia on paljon!
  - Ilman suunnitelmallisuutta joku vanhempi jää paitsioon (hoitoajat tms.)

Ammattilainen jakaa kasvatusvastuuta

- Perhepäivähoitaja voi monella tavoin..
  - Jakaa **osaamistaan**: hiljainen tieto esiin
  - Jakaa asioiden **suunnittelua ja ratkaisemista** vanhempien kanssa: *miten tekisimme, kun...*
  - Jakaa **kokemuksia** lapsen arjesta ja kuvittaa vanhemmille lapsen päivää
- Tekemällä päivähoidon arjen vanhemmille näkyväksi perhepäivähoitaja
  - Osoittaa vanhemmalle lapsen kehityksen ja oppimisen huomiomista - vanhemmillekin oivallus!
  - Tekee näkyväksi oman ammattitaitonsa vähättelemättä vanhempien osaamista
  - Lisää vanhempien ymmärrystä hoitopäivän tilanteisiin

Miten kasvatuskumppanuus näkyy?

- Kasvattajien tavassa keskustella vanhempien kanssa
  - arvostus, kuuntelu, jakaminen
- Kasvattajayhteisön tavassa keskustella keskenään
  - eettiset ja moraaliset arvot
- Kasvattajien tavassa puhua lapsille heidän vanhemmistaan
  - *Puhutko vanhemmista ja vanhemmille samalla äänellä?*
- Kasvattajayhteisön työtavoissa
  - onko vanhemmille tilaa?
  - arvostetaanko vanhempia?

TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN LAITOS

Perhenavigaattori
-työväline jokaisen käyttöön

Uusi yhteinen menetelmä: Perhenavigaattori

- tavoitteena tukea vanhempien omaa pohdintaa ja keskustelua
  - vanhempien kesken
  - ammattilaisten kanssa eri palveluissa
- lähtöoletuksena ei ole jokin pulma tai ongelma
- perhe muuttuu ja kasvaa jatkuvasti – kuten lapsikin

” **Liikettä on aina - navigaattori vain auttaa perhettä itse tarkistamaan suuntaa.**

- **Perhe voi tavoitella määränpäättään eri tavoin: perille voi pyrkiä lyhyintä reittiä, tai nopeinta; joku haluaa tehdä taloudellisia valintoja, toinen turvallisia.**

- **Navigaattori auttaa myös löytämään palvelut matkan varrelta.**

Aktiivinen, osallistuva perhe

- Vanhemmat pohtivat usein omaa vanhemmuuttaan vaikei ole kyse *ongelmista*
- Miten rohkaista tätä vanhempien pohdintaa ja heidän omien toimiensa vaikutusten tunnistamista?
- Perhepäivähoidossa olisi otollinen tilanne tähän, mutta aika, työvälineet ja joskus rohkeuskin puuttuu.
- ***Perhenavigaattorin kysymyskartta ei anna perheille valmiita vaihtoehtoja tai suoria ohjeita, vaan se ohjaa perheitä tarkastelemaan itse omia tavoitteitaan ja toimintaansa.***

Perhenavigaattori tukee perustyytä – ei suuntaa tiettyihin perheisiin

- *Perhenavigaattoria* voidaan käyttää osana perhepäivähoidon työtä kaikkien lasten kanssa
- **tai** tukemisen ja puuttumisen vaiheessa.
- Usein haluttaisiin saada **vanhemmat huomaamaan** joitain arjen asioita jo ennen kuin ajatellaan puuttumista tai puheeksiottamista

Perheen ei tarvitse sopia tiettyyn muottiin tai malliin.

” *Lapsen kannalta perheen nimikkeillä ja muodoilla ei ole merkitystä.*

Lapselle tärkeämpää on olla hyväksytty ja toivottu perheenjäsen.

Perhenavigaattorin periaatteita

- Huomataan lapsen kasvu ja kehitys yksilönä ja perheen jäsenenä
- Autetaan vanhempia näkemään että arjen valinnoilla on vaikutusta
- Vahvistetaan arjen tilanteiden hallintaa
  - arjen tarkastelu lapsen lähtökohdista käsin ja voi olla vanhemmille havahduttava näkökulma
- Ammattilaisten mielestä hyvin toimivallakin perheellä voi itsellään olla halua ja tarvetta vahvistaa vanhemmuutta.
- Tietoa, ohjeita ja neuvoja on nykypäivänä tarjolla eri viestimissä paljonkin.
- Halu toimia oikein voi tuottaa huolta vanhemmille, ellei lähiyhteisö anna heille riittävästi palautetta ja jos oma tieto ja kokemus on vähäistä

Kysymyksiä arjesta

- Perhenavigaattorin kysymyskartta arjesta sisältää vanhemmuutta refleктоivia kysymyksiä lapsen arjesta ja perheen toiminnasta

”

- *Onko lapsellamme kavereita ja miten tärkeitä he hänelle ovat? Missä he tapaavat? Tunnetmeko lapsen kaveripiiriä?*
- *Millaisiin pelottaviin tilanteisiin lapsemme on joutunut? Mitä hän on niistä kertonut? Kenelle hän on kertonut, tai kenelle kertoisi pelottavista kokemuksista?*

Arjen vaikutuksia syylistämättä

- *Perhenavigaattori ei pyri syylistämään, mutta sen avulla vanhemmat voivat tunnistaa oman kasvattajuutensa sekä perheen ja lähiympäristön merkityksen*
- *esim. kaverisuhteiden rakentamista auttaa, jos lapsi on perheessään oppinut jakamaan asioita ja luottamaan perheen lähipiiriin sukulaisineen ja ystävineen*
- Keskeinen periaate on myös rohkaista ammattilaisia kuulemaan vanhempien odotuksia ja kokemuksia ja käyttämään niitä palvelujen kehittämisessä.
- **...pienten ja isojen huolen tai ihmettelyn aiheiden esiin ottaminen puolin ja toisin olisi mutkatonta**

Kasvun ja kehityksen seurantaan

- Keskustelun tueksi **silloin, kun vanhemmat pohtivat lapsen kasvua ja kehitystä** sekä omaa vanhemmuuttaan ilman erityisempää huolta.
- Yhteistyötilanteissa kuullaan **vanhemman havaintoja** lapsen kasvusta ja kehityksestä *-rohkaisua näihin keskusteluihin!*
- Lapsen kasvaessa ja kehittyessä vastaan tuleviin **uusiin tilanteisiin**
  - Pienestäkin asiasta voi kasvaa suuri, ellei ole ketään jonka kanssa asiaa jakaa
- Lähes jokaisen lapsen kohdalla jossain vaiheessa tulee esiin **lapsen liittyviä huolia**
  - vanhemmille tukea keskinäiseen keskusteluun ja omien näkemysten selkiyttämiseen

Millainen on lapsen arki? 1

- **Millainen** lapsemme on? Mikä hänessä ilahduttaa?
- Mitä lapsemme **puuhailee** perheen aikuisten kanssa mielellään? Entä sisarusten kanssa? Minkä verran lapsi viettää aikaa yksin? Mitä ajattelemme siitä?
- Millaisia **leikkejä** lapsemme leikkii mielellään? Missä ja kenen kanssa? Miten koululainen käyttää aikaansa koulupäivän jälkeen? Onko hänellä aikaa vapaalle leikille ja oleilulle?
- Miten lapsemme **arki** sujuu? Maistuuko ruoka, uni ja ulkoilu? Kinastellaanko säännöistä vai eletäänkö sovussa?
- Mistä lapsemme **ilahtuu**? Miten tyytyväinen lapsemme on itseensä ja elämäänsä? Miten hän sen osoittaa?

Millainen on lapsen arki? 2

- Katseleeko lapsemme **tv:tä, elokuvia ja pelaako** pleikkaria? Minkä verran ja missä vaiheessa päivää hän käyttää aikaa netissä? Mitä vanhempana ajattelemme tästä?
- **Jutteleeko** lapsemme mielellään? Kenen kanssa hän useimmiten juttelee ja mitä asioita mielellään kertoo?
- Milloin lapsemme **tuntee surua**, kiukkua tai paha mieltä? Miten se näkyy?
- Onko lapsellamme **kavereita** ja miten tärkeitä he hänelle ovat? Missä he tapaavat? Tunnemmeko lapsen kaveripiiriä?
- Millaisiin **pelottaviin tilanteisiin** lapsemme on joutunut? Mitä hän on niistä kertonut? Kenelle hän on kertonut, tai kenelle kertoisi pelottavista kokemuksista?
- Millaisissa tilanteissa lapsemme voi mielestämme **tulla kuulluksi** ja vaikuttaa perheen asioissa?

Miten meidän perhe toimii? 1

- Millaisia **yhteisiä puuhia** meillä perheenä on: Kotitöitä, ulkoilua, harrastuksia, lukemista, keskustelua, yhdessä oleilua, muuta...?
- **Millaista on perheemme arki?** Kuuluuko siihen samankaltaisina toistuvia tapoja? Tietääkö lapsi, mitä seuraavaksi teemme ja miten päivä etenee?
- Miten teemme tilaa **leikille ja ilon aiheille** sekä perheemme yhteisille kiireettömille hetkille arjessamme?
- Kun arjessamme on **hankalia hetkiä ja hässäköitä**, miten niissä pärjätään? Mitä teemme kun pinna palaa?
- Millainen rooli **medialla** on perheessämme: tv, radio, internet, lehdet...? Saneleeko media aikataulumme? Tunnemmeko pelien ja elokuvien ikäraajat?
- Sisaruserheissä: millaiset **sisarussuhteet** lapsillamme on? Saako jokainen perheen jäsen myönteistä huomiota ja tasapuolista kohtelua? Käsitelläänkö sisarusten väliset riidat?

Miten meidän perhe toimii? 2

- Ketä kuuluu **perheemme lähipiiriin**: ystäviä, sukulaisia, naapureita, muita lapsiperheitä...? Miten pidämme heihin yhteyttä? Millaista apua ja tukea heiltä tarvittaessa saa?
- Millaisia **muutoksia** perheessämme tai perheenjäsenten elämäntilanteissa on meneillään; esim. muutot, työn muutokset, opiskelut, lapsen odotus, läheisten sairaudet/ kuolema, taloudelliset vaikeudet, erimielisyyksiä tai ero..? Keskustellaanko niistä lapsen kanssa?
- Mistä perheemme vanhemmat saavat **voimia jaksamiseen**? Miten jaamme kotityöt ja lasten hoidon?
- Miten perheessämme käsitellään tilanteita joita lapsi voi pitää **uhkaavina**, esim. riidat, päihtyneen henkilön läsnäolo joko perheessä tai lähiympäristössä?
- Mitä **sääntöjä ja sopimuksia** perheessämme pidetään tärkeinä? Mitä teemme, kun perheen jäsenet eivät noudata niitä? Onko meillä vanhempina yhteinen kanta kurinpidon keinoihin

TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN LAITOS

Perhenavigaattori työvälineenä
monikäyttöinen työväline eri ammattilaisille

Perhenavigaattorin käyttäjät

- *Perhenavigaattori* on suunniteltu pienten lasten ja koululaisten vanhemmille
- *Perhenavigaattoria* voivat vanhempien kanssa käyttää ammattilaiset kaikissa lasten ja perheiden palveluissa:
  - *terveydenhuolto, varhaiskasvatus, esi- ja perusopetus, koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta, eri järjestäjien lapsi- ja perhetyö, sosiaalityö, harrastusryhmät, nuorisotyö...*
- *Perhenavigaattori* käyttäjän oppaineen sopii myös erilaisten vanhempainryhmien omaan käyttöön.
- Lisäksi *Perhenavigaattorin* käyttö on kiinnostanut alan ammatillisessa koulutuksessa.

Perhenavigaattori sisältää..

- Vanhemmille annettavan **kysymyskartan**, jossa on lyhyt informaatio *Perhenavigaattorin* käytöstä ja tavoitteista sekä lapseen ja koko perheeseen liittyviä kysymyksiä helposti lähestyttävässä muodossa.
- **Opasvihkosen** sitä käyttäville ammattilaisille
- *Perhenavigaattorin* kysymyskartta voi olla näkyvillä, vanhempien halutessaan mukaan poimittavana
  - vaikka perhepäivähoitajan eteisessä
- ja sen lisäksi sitä voidaan käyttää suunnitelmallisesti eri tilanteissa tai vaiheissa.
- Esim. kasvatuskeskustelun yhteydessä

Käyttäjän opas

- Käyttäjän oppaassa kysymykset avataan ammattilaisen pohdittavaksi ja tukemaan häntä keskustelussa vanhempien kanssa
- Esim.
- **Kysymys: Kun arjessamme on hankalia hetkiä ja hässäköitä, miten niissä pärjätään? Mitä teemme kun pinna palaa?**

Opas:

Usein perheillä on toistuvia, hankalia hetkiä; esim. monen perheenjäsenen samanaikainen kotiintulo, jolloin päivän rasitukset purkautuvat tiuskimisena päivä toisena perään.

Huomion kiinnittäminen toistuvaan kaavaan auttaa, samoin jo löydettyjen selviytymiskeinojen tunnistaminen ””

Perusprosessi - *muunneltavissa..*

1. Vanhemmille tarjotaan kysymyskarttaa. Jos jokin aihe on jo ollut esillä (esim. iltavalvominen) voi aloittaa siitä..

2. Mikäli vanhemmat ottavat kysymyskartan vastaan, neuvotaan vanhempia käymään keskustelua kysymyksistä ensin kotona keskenään.

3. Jatkokeskustelu käydään niin että vanhempien kuuleminen on etusijalla.

Vanhemmat valitsevat jatkokeskustelun etenemisen tavat

- *tässä toimipaikassa*
- *jossain muualla*
- *sovitaan heti jatkoaika*
- *sovitaan tarvittaessa...*

Ohje vanhemmille:

Näitä kysymyksiä voitte pohtia yksin ja ennen kaikkea yhdessä kotona.

Kysymykset on osoitettu vanhemmille, mutta lasten mielipiteitä on myös hyvä kuunnella.

Kysymyksiä voi myös halutessaan käyttää vanhempainryhmissä, -kerhoissa ja keskusteluilloissa.

Jos haluatte, voitte jatkaa keskustelua esim. siellä, mistä tämän kysymyskartan saitte.

Voitte myös sopia keskusteluaikaa muuallakin lasten ja perheiden palveluissa.

Mihin tilanteisiin Perhenavigaattori sopii?

- Osana **perusprosessia**

- *Perhenavigaattorin kysymyskartta* voidaan ajoittaa esim. tiettyyn neuvolakäyntiin tai vaikka päivähoiton aloitukseen

- Osana **varhaista puuttumista**

- kun vanhemmat ja/tai ammattilaiset *ottavat puheeksi* lapseen liittyvän huolen
- kun lapsen *tilanteessa tapahtuu muutoksia* ja / tai vanhemmat työskentelevät yhä useamman ammattilaisen kanssa

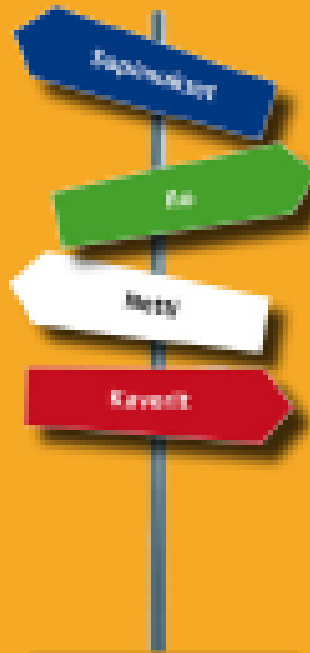

Jatkokeskustelu

- Käyttäjän oppaassa on kaikki kysymykset avattuna; mitä niillä tarkoitetaan; tukee perhepäivähoitajaa keskustelussa
- Jatkokeskustelussa ei tarvitse käydä kaikkia kysymyksiä läpi vaan voidaan keskittyä niihin, jotka vanhempia tässä vaiheessa kiinnostavat
- Vanhempien kuunteleminen ja pohtimaan rohkaiseminen on tärkeää.
- Tarvittaessa sovitaan jatkokeskustelua muualla, jos vanhemmat kokevat tarvitsevansa lisätukea

Perhenavigaattori

Kysymyskartta

Opas

- Perhenavigaattorin opas on 'kevyt'
  - Opastus välineen käyttöön
  - Jokainen kysymys avataan: mitä tällä tavoitellaan
- Opas ohjaa ammattilaista kuulemaan ja arvostamaan vanhempia
  - ”vanhemmat voivat nähdä oppaan eivätkä pahastu sen sävystä”

Kysymyskarttaa ja opasta voi tilata THL:stä
(www.stakes.fi/kirjakauppa)

